

PÁLYI ANDRÁS

Szépirodalmat nem veszünk

Botond, a szemüveges, őszes, kissé pocakos író ül az íróasztalnál, nem megy ma a munka, gondterhelten néz a világba. Ha innen, az asztalán tornyosuló könyvek mögül kibámul az ablakon, épp az utca túloldalán magasodó betonkolosszus lépcsőházának koszos üveglapjaira lát. Ez itt, szemben a környék legromdább épülete, valamikor az ötvenes–hatvanas évek fordulóján épült, még a déli napot is elfogja az ő lakásuk elől. Az író fényes délelőtti lámpát gyújt az asztalán, közben, ha nem megy az írás, szotyolát ropogtat, amióta leszokott a cigarettáról. Oda-húzza a széke mellé a papírkosarat, abba köpi a szotyihéjat, egyik-másik persze mellé száll. Zsófi, a neje keresztülmegy a szobán az anyjától örökölt virágos kimonóban, megáll, nézi az apró héjakat a kosár mellett.

- Az istenit, megint takaríthatok utánad a rossz derekammal.
 - Ugyan már. Inkább az a baj, hogy ez az utolsó zacskó szotyim.
- Zsófi ajka mereven, elutasítóan összezárul, rázza a fejét:
- Nincs egy fillérünk se.
 - Tudom.

Utóvégre ott hevernek a befizetetlen csekkek Botond asztalán.

„Novemberben hatvannégy leszek, és nem sikerült elérnem, hogy saját dolgozóm legyen.” De nem mondja ki. Épp bolgárra fordítják egyik művét, nemrég itt járt Pesten a fordítója, akkor legalább magára csukhatta az átjárósoba ajtaját, ahol az íróasztala áll. Jót diskuráltak a bolgárral, kapott tőle egy üveg konyakot. Ha ezt a szobátémát megpendíti, Zsófi mindig felcsattan. „És én? Belőlem mi lett melletted? Fiatal voltam, tehetséges és szép, te meg lecsaptál a Lajtai kezéről! Micsoda üde, ruganyos, arányos testem volt, akár pornóasztár is lehettem volna Hamburgban. Ha el merek menni! De nem mertem, az istenbe is, féltem az apukámtól. Most meg húzom magam ide-oda a lakásban a gerincérvemmel. Jól betett nekem a három gyerekszülés, mondhatom.”

Zsófi ifjúsága, az igen, az maga a legenda! A hamvas csáberő és a tikkasztó érzéki tudásszomj regénye. Kiskorában ott az unokatesó Robi, aki alig egy-két évvel fiatalabb nála. Akkor tájt annyit vannak együtt, mintha testvérek lennének. Pápás-mamást játszanak, titokban belesnek egymás bugyijába, de a kislánynak már akkor is az az igazi bizsergés, hogy a hajjas babát élőnek képzelet, a mellére veszi, és eljátszik a gondolattal, hogy szoptatja. Odavan a bábikért, sokáig óvó néni akar lenni. Aztán minden másképp alakul. Épp csak bodrosodik a szemérme,

s máris az összes fiú szerelmes belé a Tisza-parti városban, ahol felcseperedett. Duzzadt, érzéki ajkak, kemény kis ringó mell, kívánatos, szabályos hátsó, izmos, feszes comb, imádja a minit, hogy minél többet megmutathasson az előnyeiből. Robit meg egyáltalán nem hagyják csajozni, „kicsi vagy még hozzá”, vasárnaponként ministrálni jár, Gizi nénin akkoriban hatalmasodik el a vallási rajongás, hamisítatlan szentfazék lesz, irtózik a cserfes unokahúg buja képzeletétől, eltiltja tőle a kisfiát. Robi persze meglesi a folyóparton a csókolózó Zsófit, irigylis rendszeresen, mi egyebet tehetne, nem érez magában erőt a lázadáshoz, ráadásul nyögvenyelősen tanul, szeretne történéssznek menni, nem engedik, „ott csak marxizmussal tömik tele a fejedet”, végül elektroműszerésznek adják. Zsófi eközben végig kitűnő, a város legjobb gimnáziumába jár, a tanulmányi versenyen magabiztosan utasítja maga mögé a nyelvzeniket és a matekos csodagyerekeket, felvételi nélkül elszállhat a fővárosba magyar–angol szakra. Az anyja is angolt tanít, az apja fizikát, igaz, ő nem lép a nyomukba, tanári diplomával elszegődik dramaturgnak az egyik pesti színházhoz, ott ismeri meg Lajtait, a színészcsillagot, a nők bálványát, a szeretője lesz, s attól kezdve, ha csak tehetik, beülnek a színész Renaultjába és leruccannak Rovinjba, a naturista kempingbe. A szemrevaló férfiúi adottságokkal rendelkező sztár nagy hiúságában előszeretettel mutogatná a világnak anyaszült meztelenül csoda kis csinibabáját, aki az ágyban is érzékeny és fantáziadús társnak bizonyul. Lajtai operatőr haverja csinál is egy-két szeretőklipet velük, jót szórakoznak rajta. „Isteni pornósztár lennél” – mondja neki a színész egy intim pillanatban. „Ismerek Hamburgban egy producert, ne mutassalak be neki?” Zsófi szíve nagyot dobban, de szemérmesen lehunyja a szempilláját, hallgat. Kis idő múlva megrázza a fejét, nem. Később rendszeresen belefárad az erotikus színházadiba, hisz Lajtai minden alkalommal látványos produkcióra vágyik; ő már egyszerűen csak gyerekeket akar, amikor Botond mellé szegődik, aki jó évtizeddel idősebb nála. Sorban szüli a három lányt, egy sem lesz fiú.

Így történt? Nem így történt? Botond sok mindenre másképp emlékszik, nyilván. Régi történet ez, a lányok azóta felnőttek, bár mi tagadás, mind a három szingli. Csak Borinak, a legkisebbnek vannak fiúi, de ő sem hajlandó lekötni magát. És elblicceli az írásbeli érettségét, be se megy. Zsu most végzi a pszichológiát, Ági évet halaszt. Vagy ő is kimaradt? Ki ismeri ki magát a mai iskolarendszeren! Nem beszélve arról, hogy naphosszat a fürdőszobában piperészkednek, méregetik magukat a tükörben. Mint akik ráérnek, semmi dolguk a világban. És ki hitte volna, hogy évtizedek múltán Robi lesz az a jól szituált, jólelkű rokon, akitől időnként cseppen-csurran nekik némi pénzmag? Az elektroműszerész unokatestvér azonnal elkezd vállalkozni, ahogy jön a változás, még a szülővárosában, de pár év múlva feljön a fővárosba. Újonnan vett budai lakásából fenséges panoráma tárul a vendég szeme elé, úgyhogy első dolga Zsófiékat meghívni magához, hadd futkározzanak a lányok a hatalmas teraszon, míg odabenn az egyelőre ásitóan üres szobában, kopár falak közt elsüppedve a ropogós bőrfotelban, meghit-

ten mesél az egykor oly reménytelenül irigyelt, azóta megrokkant asszonymak meg a régi világban magának alighanem fényesebb jövőt képzelő íróférfynek hihetetlen üzleti fortélyairól és sikereiről, nagyratörő terveiről. Robi, akinek volt már odahaza egy balul kiütött házassága, nem az az ember, aki a levegőbe beszél, céltudatosan halad előre, fél év múlva asszony is van a háznál. Franciskának hívják, énektanárnő egy keresztény iskolában, és hamarosan egy mesés szösi kisfiúnak ad életet, de előbb még igazi otthonná varázsolja a három tágas szobát. Utóbb majd valóságos képkeretmánia tör ki rajta, új lakberendezési ötleteihez mindig lecseréli a képkereteket is. Ám közben két esztendő múltán újabb szösze kisfiúval áldja meg őket az ég, ragyognak hát a büszkeségtől. Ők az eszményi család a környék lakóinak szemében, a vasárnapi mise után megállnak a fagyizónál, egyre többen mosolyognak rájuk, egyre nő a baráti körük, Robi önkormányzati képviselő lesz a kerületben, de nem titkolja, hogy a parlament felé tekinget. Elnökökkel, vezérigazgatókkal, politikusokkal barátkozik, szépen nekiindul a pártkarrier számárlétráján is, beültetik egy felügyelő bizottságba, Volvóval jár, Franciskának vesz egy Volkswagent, hogy azzal hurcolja a csöppségeket. Akik szép lassan felcseperednek, már az Adriára, Szicíliába, Korfura utaznak velük.

Zsófi állapota egyre rosszabb, hiába nem kell már emelgetni a lányokat, a gerincservet nem lehet visszagyömöszölni. Ráadásul a harmadik szülés óta vizeletvisszatartási gondjai is vannak, ezt még Botondnak sem árulja el, elég egy tüszesztetés vagy egy rossz mozdulat, és máris átnedvesedik. A nyomorról nem is beszélve, ami úgy szakad rájuk, akár egy természeti csapás. Se pénz, se munka. Az az érzése, Dunát lehetne rekeszteni a színházi dramaturgokkal, annyi van belőlük. Mihez kezdjen? Miféle állás után ácsingózzon? Lábón nem képes megmaradni, a strapát végképp nem bírja. A fürdőszobai gázbojler szétég, kilyukad, nincs melegvíz, valamit tenni kell. Elmegy Robihoz, az unokatestvér a kerületi pártirodában fogadja, betűz a nap az ablakon. Mintha az lenne a munkahelye.

- Muszáj új bojler vennünk, Robikám. Csak kölcsönbe...
- Ne viccelj, Zsófi! Én adjak neked kölcsön? Hogy néz az ki?
- Miért? Nincs kitől kérjek...

A férfi feláll, Zsófi ülve marad. Széles mozdulatokkal gesztikulál, önérzetesen az asszony fölé magasodik:

- Nézd, mondj egy összeget.
- Összeget?
- Hogy mennyi kell. Nézd, én nyilvánvalóan más szinten élek, más összegekben gondolkodom. Nem tudhatom, hogy álltok.

Zsófi majd elsüllyed.

- Nem, ez képtelenség...
- Mondj egy összeget. És megkapod.
- A bojler... meg a szerelő...
- Na, na.

– De hisz te ezeket az árakat jobban ismered.

– Nem kell visszaadnod.

– Édes istenkém...

– Mennyi?

– Amennyit te gondolsz, Robi.

A férfi felnevet, harsog.

– Jaj, még mindig éltanuló vagy. Bombanó és éltanuló, igaz? Jó is az, nem mondom.

Zsófi feláll, nem bírja tovább, elkotródik a pártirodából.

Robi az ajtónál utoléri:

– Ne viccelj már, kistesó. – Előhúz egy vastag tárcát a zakója belső zsebéből, leszámolja a pénzt. – Tessék.

– Köszönöm.

– Ne hordd olyan magasan az orrod, kistesó. És én nem feledkezem meg rólatok, amíg a lányok tanulnak. Ne aggódj.

Így kezdődik. Robi elvet csinál abból, hogy rendszertelenül juttatja nekik, amit ad, ne szokjanak hozzá, de Botond egy idő után kiszámolja, hogy átlag minden hónapra jut olyan nyolcvan-százezer, úgyhogy abból fizetik a villanyt, gázt, telefont, internetet, közös költséget. Így evickélnek el évről évre. Zsu már megkeres annyit, hogy a könyveit, a maga piperéjét megveszi belőle. Esetleg egy-két nagyon megkívánt ruhadarabot is. De a másik kettő még édenkertnek hiszi az életet. Várják a sült galambot a szájukba. Csakhogy közben történik valami. Már hogy Robival. Jó két hónapja játssza az eszét, nem ad egy fillért sem, hiába lesik. A pünkösdi hosszú hétvégét megint Korfun töltik, megérkeznek, Franciska még oda is szól nekik telefonon, de mintha sosem lett volna köztük ilyesféle kapcsolat. A rendezetlen csekkek meg ott hevernek Botond asztalán. Mi lelte a jólelkű rokont? Miből fizetik be a sok elmaradt számlát? És ha kikapcsolják a villanyt? „Amíg a lányok tanulnak.” Most akkor tanulnak a lányok, vagy nem tanulnak? Honnan veszi, hogy nem! Honnan! Egyiknek sincs kenyér a kezében. Hát akkor? Talán Botond könyvének bolgár kiadásában reménykedjenek? De hisz még a szokásos 400 eurót se akarja megadni a kiadó! És az is mikor jön meg, legalább fél év!

Robi kereken ötvenéves, meg vannak híva, a lányok nem, csak ők ketten, Franciska jelzi a telefonban, ifjúság-búcsúztató nosztalgia-bulit tervez férjcskéjének az élet delelőjén. Szívfacsaróan szép, érzelmes pillanatokkal szeretné meglepni. Elképzeli például, hogy egyszer csak felcsendül az Omega együttes régi-régi slágere, a *Gyöngyhajú lány*, akkoriban volt az nagy szám, amikor a kiskamasz Robi a Tisza-parton csókolózó Zsófi után koslatott.

– Hát te erről is tudsz? – kérdi Zsófi naivan a telefonban.

– Én már mindenről tudok – mondja illúziótlan, reszelős hangon a feleség.

Ettől Zsófi egy pillanatra elakad. Mi történt? Mi ez a sokat sejtető fásultság?

– Baj van?

– Á, dehogya, semmi, semmi – csicsereg újra Franciska.

Zsófi azt olvassa ki e kissé titokzatos női tereferéből, hogy most aztán muszáj főnixként feltámadnia, meg kell adnia a Robi-ünnep módját, ez az utolsó szalmaszál. Elképzeli, hogy az ünnepelt egy óvatlan pillanatban félrevonja őt, és oda-csúsztatja a borítékot, volt már példa ilyesmire. Egész nap a vendégségre készül, hosszan áztatja magát a kádban, jót tesz a bőrének, haját fest, körmöt lakkoz, kihúzza a szemét, jól betankol fájdalomcsillapítóból, izomlazítóból, antidepresszánsból, gondosan elhelyezi magának az intim betétet, nehogy tánc közben baj érje. Végül fél órát késnek. Tényleg igazi, régi hangulatú házibuli, amibe belecsöppennek, mint az átkosban, amikor mind csórók voltak, csak a dús svédasztal meg az exkluzív italkínálat utal rá, hogy megváltozott a világ. Hogy az egykori farmernadrágos srácokból azóta menedzser, üzletkötő, igazgatótanácsi tag, bróker, közgazdász, informatikus lett. És ők? Mit keresnek itt? Alighanem ők ruházzák fel a művészi elit diszkrét bájával az üres társasági csevelyt. Felköszöntik Robit a bolgár konyakkal meg egy díszes Erdély-albummal, amit az író az egyik szerkesztőségben nyúlt le. Ígért róla egy recenziót, amiről aztán szép csendben megfélekedezett. Csak a *Gyöngyhajú lány* nem akar felcsendülni, csak az intimitás és az érzelmesség sehol, amit Franciska előre beharangozott. Háziasszonyként inkább visszahúzódik, migrén gyötri, fájdalmas arccal mosolyog.

Zsófi nem is figyel rá, ő most hamisítatlan főnix, húsz évet fiatalodott, kigyúl, él, belefeledkezik a játszott szerepbe, ragyog, akár a nap, egész este ropja a rock and rollt. Robi csak vele akarja járni, Franciska teljesen használhatatlan, az ünnepelt meg egyszerre ráérez az élet zamatára, végre boldogan rázhat – igen, így mondták annak idején – a Tisza-parti lánnyal, aki rokonság ide, rokonság oda, serdülő korában oly veszettül tetszett neki, hogy még álmában is előjött a pofija, mégis úgy látszott, egy életre kicsúszott a kezéből. Hát tessék, most megvan, a karjában tartja, elereszti, visszahúzza, érzi a haja illatát, bódultan belezúg szikrázó, érzéki pillantásába.

– Csuda egy nő vagy – súgja oda neki. – Újjászületik tőled az ember.

– A te tiszteletedre csíptem ki magam.

– Nagyon helyes, meg is érdemlem.

– A jó szíved miatt.

– Az, a jó szívem, az víz mindig lépre.

Megpörgeti a kis szukát, végigméri, elmosolyodik:

– Jobb sorsra lennél te érdemes, Zsófi.

Csak néz rá, ez mit akar jelenteni? Most már muszáj kimennie a mellékhelyiségbe, kicserélni az intimbetétet. Sarkon fordul, otthagyja. Robi zavartan, árván mered utána.

Botond ámulva hajol a svédasztal fölé. Rántott szelet, gombás csirke, angol bélszín, ötféle saláta. Rég látott ilyen terülj, terülj asztalkámat, ennyi falnivalóval. Csak úgy tömi magába a húsokat, egyik szeletet a másik után. De nem bírja

sokáig, hamar tele lesz. Felhajt egy pohárka chiantit, elkezd társalogni az ének-tanárnővel, a gyerekekről kérdezzgeti, akik ma a nagymamánál alszanak.

Hangulatlámpák, lobbanó gyertyák, imbolygó párok. A sok nemes ital megteszi a hatását, sűrűsödik az atmoszféra.

– Az ember jó ideig azt hiszi, előtte az élet, aztán már vége is van – állapítja meg az író rezignáltan.

Franciska felháborodik:

– Ugyan már, miket beszél! Egy ilyen szép napon!

Megvolt a torta, a *Happy Birthday*, író és íróné éjfélkor úgy döntenek, nem várnak tovább az Omega-slágerre, hazaindulnak. Robi lekíséri őket a kapuig, mosolyog.

– Csoda elegánsak vagytok mindketten – mondja. – Látom, felvitte az isten a dolgokat.

Ez már sok, Zsófi rámered. Alighanem többet ivott a kelleténél.

– Miii? Az isten? A dolgunkat? Hát a béka segge alá, tudod, oda. Oda vitte.

Robi megpöccinti az asszony orrát.

– Imádom, amikor ilyen vagy. Csoda kis írófeleség.

Összeomlik, zokogva az unokatesó nyakába borul.

– Nem bírom a nyomort, Robikám, nem bírom tovább. Bizony isten öngyilkos leszek.

A férfi arcáról nem tűnik el a mosoly, a szája mellé mégis kiül egy keserű vonás.

– Hja, értem.

Állnak, várnak.

Mintha nem tudná ez az állat, hogy miről van szó!

Még egyszer megszólal. Azt mondja, szárazon, sötét arccal:

– A pénz nem boldogít, Zsófi. Nekem aztán elhiheted, hogy nem boldogít.

Akár a hideg zuhany. És ez a búcsúszó.

Odahaza szóttanul ülnek a kanapén.

– Hát ennek meg mi baja?

– Franciska?

– Gondolod?

– Vagy neki magának van valakije?

– Egy fenét.

– Akkor mi?

– Szerintem rosszul áll a szénája a tőzsdén.

– Szerintem van pénze.

– És?

– Van pénze, és nem ad. Nem akar adni. Valamiért nem.

– Ennyi az egész?

– Ennyi.

Nincs más hátra, Botond végre rászánja magát, hogy megpakolja a nagytáskát könyvvel, elviszi az antikváriumba. Szedi le a polcról ifjúsága féltett kedvenceit. Hemingway, Joyce, Dosztojevszkij, Faulkner... Valamikor büszke birtokosként nézegette e köteteket, boldog volt, hogy itt sorakoznak az ágya fölött. Most megvonja a vállát, már semmi sem számít. A Központi Antikváriumba tart, ott kikapol a pultra, „soha ennyi jó könyvet nem kaptak”, gondolja. De az eladó csóválja a fejét:

– Szépirodalmat nem veszünk, uram. Nézze csak – és mutatja a nagytermet, a polcsorok zsúfolásig tele könyvvel –, nem kell, nem viszik.

Az író elsápad, fogja a fejét, „úristen, cipelhetem vissza ezt a sok kacatot”. Még jó, hogy nem a saját megmaradt tiszteletpéldányaival állított be ide!

Aznap nincs ebéd. A lányok korgó gyomorral reklamálnak. Bármilyen madár-adagot esznek is, az azért legyen ott délben az asztalon. Ennyit elvárnak.

